

Črtice s potovanja v Afriko.

(Piše Egon Moše.)

I. Port Saïd in Sueški prekop.

Dospeli smo v Port-Saïd dné 31. vinotoka (minul. leta) ob precèj lepem vremenu. Solnce ravno ni sijalo, bilo je nekoliko oblačno, a vendar je bilo tako gorko, da smo morali na krovu ladije biti v belih platnenih oblekah. Vhod v luko Port-Saïd je prav lep. Že od daleč se vidijo hiše in minareti mohamedanskih džamij. Iz bližine pa je pogled velikanski. Tu vidiš ladije vseh narodov, parnike in jadrnike, trgovske in vojne in tudi mnoge ribiške ladije. Parobrodi se ustavljajo blizu pri morju na kakih 20 metrov; tik brega se ne morejo ustaviti, ker je morje preplitvo in primanjkuje kejev.

Port-Saïd je samo postaja za premog in za pilote in torej tukaj ni treba tolikih naprav, kakor so potrebne pri kakem velikem trgovskem pristanišču.

Tik obrežja je velika cesta, ob kateri stojé najlepša poslopja. Na južnem koncu stoji poslopje delniške družbe: „Compagnie de Suez“, v mavriško-turškem slogu sezidano. Poslopje je jako veliko, dvonadstropno in krog in krog so prav lepe verande. Razven tega so tam različni konzulati, vladno poslopje in nekaj kavarn. Navpično na to cesto je nekaj drugih cest. Najlepša med temi je Main-Street. Na koncu te stoji v lepem — tukaj seveda zeló redkem — parku kip graditelja prekopa — Lessepsa. Na južni strani pa so veliki magazini za premog, katerega semkaj uvažajo večinoma iz Anglije.

Ko mesto vidiš prvič, ti jako ugaja s svojimi živahnimi barvami. Poslopja so barvana jako različno, tu rudeče, tam modro, tam zeleno. Nekatera poslopja so tudi rudeče in rumeno progasta. K tej podobi si moramo misliti še temnosinje nebo in zelenkasto morje in živahno gibanje prebivavstva, kakoršnega si Evropec še predstavljati ne more, ako ga ni videl.

Port-Saïd ima okoli 5000 prebivavcev. Med temi je večina mohamedanska. Veliko je tudi Grkov in židov.

Pet minut po prihodu kakega parnika je ves krov posut z brezštevilno množico. Tu prodajajo oranže, datole, tam razglednice in fotografije, ondi je zopet kak menjavec, tukaj skoro padeš čez razstavljenе zlatnine, ki ti jih ponuja trgovec. A nikar mu ne daj toliko, kolikor zahteva! Za četrtno cene lahko vse dobiš, in gotovo boš plačal dvakrat čez vrednost.

Na breg se pride v malih čolnih. Tri pence (15 kr. av. v.) se plača za osebo. Na desno in levo ti molé roke, ki zahtevajo znani „bakšiš“. Vedno ti je treba imeti roko v žepu. Ko prideš na breg, obsujejo te od vseh strani: deset ti jih pomaga iz čolna in ti seveda molí roko pod nos, tu te obsujejo vodniki in portirji hotelov. Med vso to množico stoji, sedi ali leži kak turški stražar v znanem turškem „dolce far niente“ in se ne briga za vse to vrvenje.

V Main-Streetu, kjer je prodajalnica zraven prodajalnice, ne moreš drugače hoditi, kakor da suješ na desno in levo. Vpitje je grozno. Vse jezike sveta čuješ tu. Največ seveda angleško. Arabski fantini prodajajo žveplenke, datole, oranže in vse mogoče reči. Pred vsako prodajalnico stoji dotični dragoman in vpije na ves glas in ponuja svoje blago. Posebno veliko znanih egipčanskih smotčic se tukaj prodaje. Tobak in smotčice so tukaj po ceni, za jeden krajcar se dobé že najboljše. Razven tega prodajajo v Port-Saïdu oblačila in klobuke za gorke kraje.

V Main-Streetu je tudi veliko kavarn in gostiln. Seveda je vse odprto, in na stropu visé velike pahljače, ki skrbé za prepihanje. Turška kava je izborna, a za naše razmere nekaj draga. Prav majhna čašica velja six pence = 30 kr. Če sediš v kavarni,

najbolje opazuješ življenje. Seveda tudi tu človek nima miru pred prodajavci. Pahljače, sadje, žveplenke, dragocenosti, vse ti ponujajo za drag denar. Paziti moraš tudi, da mošnje ne vidijo. Arabci so zelo navihani. Nakrat se ustavi neki Arabec pred kavarno, vrže svoj kaftan od sebe in stoji pred nami v trikotu. Tla pregrne z malo preprogo in začne potem hoditi po rokah, skakati in plešati. Na drugi strani zopet pride nekaj italijanskih pevcev z mandolinami. Vse je živo.

Odpluli smo od Port-Saïda ob dveh popoldne in takoj vstopili v prekop.

Sueški prekop je bil zgrajen l. 1869. Zgradil ga je francoski inženir Lesseps, ravno isti, ki je pozneje pri panamski pravdi igral precejšno, a ne posebno lepo vlogo.

Prekop je približno 160 kilometrov dolg in povprečno 60 metrov širok. Globočina je vseskozi osem metrov. Dva velika parobroda se ne moreta izogniti. Za take slučaje so posebna mesta, kjer parobrod čaka drugega. Vožnja je jako počasna, da se ne pokvarijo keji vsled pritiska vode.

Skozi prekop vozi vsako leto okoli 4000 parobrodov, izvzemši majhne parobrode, ki vozijo iz Aleksandrije v Suez in nazaj.

Na obeh bregéh prekopa je puščava, v kateri so semtertje slana jezera. Videli smo s parobroda tudi nekaj karavan. Tu in tam stoji kaka hišica in od deset do deset kilometrov je postaja za železnico in za parobrode. Nekam v sredi med Port-Saïdom in Suezom je Ismajlija, od koder gre železnica v Kajiro in Aleksandrijo. Arabska beračija za „bakšiš“ se vidi tudi na bregéh prekopa. Neki fantalin, skoro popolnoma nag, letal je dobro četrto ure memo parobroda, skakal v vodo in zopet ven. Metali smo mu denarje v vodo, da jih je pobiral.

V Suez smo dospeli ob 6. uri zjutraj.

V Suezu nismo dolgo časa ostali. Mesto nima velikega pomena; ostali smo precéj daleč zunaj v luki.

Potem pa smo šli naprej po Rudečem morju, naprej v črno Afriko.

(Na krovu „Reichstaga“ v Rudečem morju dne 2. listopada 1898.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige družbe sv. Mohorja za l. 1898.
(Konec.)

Zgodbe sv. pisma. Slovencem priredil in razložil dr. Frančišek Lampe. 5. sn. 4°. (Str. 481 do 608.) V tem snopiču nam podaje pisatelj prestavo psalmov in sicer od 11. do 133. Pod prestavo nam kratko in jedrnatno razlaga vsak psalm. Pisatelj je želel namreč slovenskemu občinstvu podati celotno knjigo vseh psalmov, ne da bi kaj izpustil ali prikrajšal, kakor sam pravi na 3. str. platnic. V celem sv. pismu so nekako najvažnejši psalmi, katere vedno dobri kristijani prebirajo in molijo. Tukaj se izražajo v pesniški obliki najvišje ideje in najlepša čustva do Stvarnika. 23 slik poživlja tekst in lepša knjigo.
P. H. Šalamun.

Veliki katekizem ali krščanski nauk. Izvirnik potrdili vsi avstrijski škofje, zbrani na Dunaju dne 9. aprila l. 1894. Izdala in založila družba sv. Mohorja v Celovcu, 8°. Str. 224. Mehko vezan za ude 30 kr., za neude 35 kr. — Izvirniku je dodala družba

sv. Mohorja predgovor, v katerem nam razklada važnost in zgodovino te knjige, pa uči, kako jo treba rabiti. Mohorjeva družba je slov. narodu jako ugodila s tem katekizmom, kateri, kakor upamo, bo obveljal po vseh slovenskih škofijah. — O drugih stvareh nam ni treba govoriti. *P. H. Šalamun.*

Naš cesar, spomenica ob petdesetletnici njegove vlade. Spisal Jožef Apih, c. kr. profesor. 4°. Str. 207. — Po obliki in vsebini je to krasna spomenknjiga ob petdesetletnici vladarjevi in priča, kako krepko deluje naša družba za prosveto slovenskega naroda. Gotovo so jo vsi družbeniki pozdravili s hvaležnim in veselim srcem. Mislimo le na velike stroške, s katerimi se je izdala ta knjiga!

Gospoda pisatelja Apiha poznamo že po knjigi „Slovenci in l. 1848“ in tudi po drugih temeljnih domovinskih spisih. Vidi se, da je tukaj samostojno, preudarjeno in navdušeno pisal o novejši naši zgodovini; vse dogodke nam opisuje z mirnim peresom prav živo in zanimivo, jasno in nepristransko.

V uvodu beremo nekoliko o zgodovini slavne habsburške hiše od grofa Radbota do rojstva pre-

neugodnejšimi razmerami, kot pred slovesnim izločenjem Avstrije iz nemške zveze. Danes mora mirno gledati nemška država, kako v teh deželah napreduje poslovanovanje, zakaj Bismarckov način zjedinevanja Nemčije je Rusijo tako okrepil, da ima sedanja nemška politika največjo potrebo, da se ta Avstrija ohrani. Nekaj je vedno boljše nego nič. In seveda, dokler vlada v Rusiji carstvo s svojimi panslavistiškimi namerami, toliko časa ima sedanja Avstrija kot država še svojo upravičenost.¹⁾

Ta stvar se nam zdi toliko važna, da navajamo vsaj nekaj Lassalleovih stavkov¹⁾:

„Avstrija se mora raztrgati, razkosati, uničiti, zdrobiti; njen pepel se mora raztresti po vseh vetrovih. — To je jedini pot, da se Nemci zedinijo. — Ko se to zgodi, se ustanovi Nemčija. — Vse stranke morajo na vsak način, če imajo količkaj razuma same zase, sodelovati, da se zvrši za vsak slučaj

¹⁾ R. t. str. 325, 326.

neizogibni predpogoj — da se nam reč uniči Avstrija.“

Če še pristavimo, da je bil Lassalle ob tem času in kasneje z Bismarckom v zvezi, nam ne bo težko napraviti prave sodbe o socialno-demokraškem gibanju, ki so je zatosili k nam nemški židje.

V znanstveni študiji bi moralo molčati srce. A ne dá nam! Tajne, uporne sile se vežejo v to, da bi uničile našo Avstrijo. Sovražstvo proti Slovanom in proti katoliški veri jim je vodilo. V dosego tega črnega namena zovejo vse sile na dan: liberalstvo zgoraj, demokraštvo med ljudstvom. Ob sedanjih dogodkih javnega življenja čutimo to bolj nego kdaj. In zato se tudi zavedamo tem bolj svoje svete dolžnosti uvrstiti se v boj proti tem sovražnikom. S svojim katoliškim prepričanjem pokažimo, da moremo pravo demokraško mišljenje — pomen ljudstva — braniti, da se moremo bojevati za svoje narodne pravice, da pa moremo pri vsem tem spoštovati zakonito oblast — državno in cerkveno. (Dalje.)

Črtice s potovanja v Afriko.

(Piše Egon Moše.)

(Dalje.)

II. Nemška vshodna Afrika.

Čudno se zdi tujcu, ki je došel iz angleške kolonije, da najde v nemški Afriki dežele, lepo organizovane, razdeljene v občine in okraje, kakor v kaki kultivirani evropski državi; ne malo se začudi, videč ondi višja oblastva, vojaštvo, stražništvo, lepa mesta s širokimi, ravnimi cestami in krasnimi hišami.

Prva postaja za nas evropske potnike v nemški Afriki¹⁾ je bilo mesto Tanga. Vozeči se na hitrem parniku vedno tik obrežja,

¹⁾ Čitatelj naj v duhu (ali na zemljevidu) preplave od Sueza Rudečo morje, naj gre mimo Adena,

smo opazili, da je dežela kaj rodovitna ter da ima živahno tropično vegetacijo. — Lepe kokosove palme, mangovo in kruhovo drevo dičijo obrežje, ki je prav do morja zarasteno z gostim grmičjem. Le redkokje smo videli golo zemljo. — V ozadju smo opazili gorovje Usambara, čegar visoko rebrovje se razteza daleč v notranjo deželo.

Indijski ‚dhauri‘ in čolnici domačinov so nam pričali, da so nam prav blizu človeška bivališča. Vendar nismo mogli precej k obrežju, ker je tu morje zelo plitvo; parnik

potem pri nosu Guardafui se zasuče proti jugu in prestopi ravnik (ekvator): kmalu pride do nemške kolonije v vshodni Afriki.

je moral pluti v velikem ovinku, predno smo dospeli v pristan. — Ponoči je sploh nemogoče, priti z ladijo k obrežju.

Ko smo se ustavili v luki, očaral nas je mamljiv prizor. Nasproti so nas pozdravljale lepe, po evropskem vkusu zidane hiše z visokimi stopnicami —, v bujnih nasadih vitke palme in druga južna drevesa. Veličasten most nam je odpiral pot od morja v mesto; prav sredi pristana leži zelen otočič, ves obrastel s palmami, nekdanje pokopališče.

Sedli smo v čolnice in se peljali do obrežja, kjer smo izstopili na kopno in šli po širokih stopnicah. Pred sabo smo uzrli starinsko portugalsko poslopje „Boma“, kjer je sedaj okrajni urad. Staro je to zidovje, vendar vsekako še dosti trdno; pred njim je črno-rudeča vojaška stražnica, in ne malo ponosno korači kraj nje vojak-zamorec. Črnci so kaj žilavi vojaki, in si mnogo domišljujejo o vojaški časti in službi.

Zadaj za „Bomo“ so prekrasni nasadi, živobojen park. Pač je lahko napraviti todi nasade in drevorede, saj drevesca ne stanejo ne denarja ne truda; treba jih je le vtakniti v rodovitno zemljo, v kateri rastejo in uspevajo pozneje brez vrtnarjevega prilivanja.

V sredi parka je lep spominik za padle nemške pomorščake, ki so ob okupaciji kolonije žrtvovali tu življenje. Ob širokih, skrbno opravljenih cestah se vrsté v sredi med nasadi, palmami in mango-drevesi prekrasne palače. — Sploh so radi tega znamenita vshodno-afriška mesta, ker hiše v njih niso stlačene druga k drugi — po evropski šegi —, ampak stojé vsaka posebej, obkrožene s palmami in prepletene z bujnim, vijočim se zelenjem. Tu ni najti nesnage, ne ozkih zaduhlih ulic in cest, kakor v Mom-bassi, ampak vse je snažno in prostorno. Meščani namerjajo zidati novo poslopje za okrajni urad, ki bo stalo 200.000 rupij, t. j. 168.000 gld. naše veljave. Hiše zidajo ondi navadno iz lehnjaka (Tuffstein) in koralnega kamenja; ravno tako uporabljajo oboje tudi za zidanje cest.

Mesto leži večinoma poleg morja. Na glavnem trgu je prav lep hôtél „Nemški

cesar“, kjer se dviguje tudi prostorna, s pločevino pokrita tržna lopa. Vse, kar se tukaj prodaja, je namenjeno večinoma domačinom. Pisani katun za žensko obleko, dolge bele srajce za moške, stekleni biseri, mali papirčki, katere grizejo črnci namesto tobaka, in jednake malenkostne stvari vidiš tu na trgu. Naokrog trga so velike prodajalnice, kjer se kupujejo in shranjujejo poljski pridelki iz notranje dežele.

Vrlo skrbé domačini za olepšavo mesta. Starinske arabske hiše se nikakor ne smejo popraviti, podreti se morajo popolnoma in namesto njih se pozidajo nove.

V ozadju mesta je vojašnica in kaznilnica. Ta afričanska vojašnica je kaj različna od naših. Sestoji namreč iz veliko malih, dobro obzidanih hiš. Pri vsaki hiši je mala hladnica. Vsak vojak ima namreč svojo hišo, kjer stanuje ž njim tudi žena in deca.

Kaznilnica je dobro zavarovana z močnim zidom. V sredi zidovja je jednonadstropna hiša, ječa za Evropce; pri zidu so pa krog in krog ječe za zamorce. Kadar izpusté jetnike na delo, jih vklenejo osem do deset mož skupaj s težkimi verigami, tako da jim zbežati sploh ni mogoče.

Blizu postaje železnice, ki vodi iz Tange v usambersko gorovje, stoji lepa hiša — šola. Poleg zidajo še učiteljsko semenišče, kjer se bodo izučevali nadarjeni zamorci za učitelje. — V notranji deželi namreč manjka šol in učiteljev. V šoli se učé otroci brati, pisati in računati.

V mestecu je tudi misijonska postaja; prav lepa in čedna katoliška cerkva razveseli ti oko in srce.

Naokrog mesta so veliki nasadi, kjer raste kavovec, palme in druga drevesa. Kraj morja na obrežju so daleč na okrog raztresene hiše različnih društev in trgovskih podjetij, v drugih se izlaga blago iz pomorskih ladij.

Ko smo si nekoliko ogledali mesto, vrnimo se k morju. Po lepih stopnicah pridemo do vode, da se popeljemo k parniku. Plima je bila sicer narastla, in čolnički so bili precěj

daleč v plitvem morju. A ni nam bilo mnogo do tega; zamorec je jednega za drugim ponel v čolnič, naloživši nas na krepke rame. Deset minut pozneje smo bili že na parniku.

Vozili smo se osem ur neprestano poleg zelenega obrežja ter došli naposled v Dar-es-Salaam. Tu je glavno mesto, zajedno vladarski sedež nemške vshodne Afrike. Dočim je Tanga zelo važna za trgovino, je to mesto v trgovskem oziru neznamenito. Skoraj si ne moremo misliti lepše vožnje v pomorsko mesto, kakor je v Dar-es-Salaam. Morje ni ravno nikjer globoko, in ladija more voziti v velikem ovinku, kateri je po-

vsodi zaznamovan z bojami.¹⁾ Na desni strani se vidi krasna bolnišnica, mogočno poslopje, na levi visok jambor za signale. Dasi smo bili mestu vedno bliže in bliže, vendar nismo videli drugega kakor ti ogromni stavbi. — Morska pot nam je bila vedno ožja, dokler ni imela naposled samo 50 metrov širine; v tej ožini smo se vozili kakih 200 metrov zelo počasi in oprezno. Naposled se odpré pred našimi očmi lep pristan, ladija zdrči mirno vanj, in pred nami je Dar-es-Salaam v vsej krasoti!

¹⁾ Boja (Boje) se imenuje zasidrano znamenje (podobno sodu), ki kaže, kod smejo pri obrežju voziti ladije.

Književnost.

Slovenska književnost.

Drobtinice. XXX. letnik. Uredil dr. Frančišek Lampe. Založila Katoliška družba za Kranjsko. V Ljubljani. Natisnila „Katoliška Tiskarna“. 1898. Str. 200. — S tem zvezkom so dospеле „Drobtinice“ do 30. letnika, odkar izhajajo v Ljubljani, do 10. — Vsebinska je ta-le: Teotim ali o ljubezni božji. (Spisal sv. Frančišek Saleški.) Življenjepisi: Peter Urh. Dr. Anton Bonaventura Jeglič. Dr. Leonhard Klofutar. Dr. Andrej Čebašek. — Devica orleanska. Nekaj črtic iz Železnikov. — Družba sv. Vincencija. Marijanišče v Ljubljani. Pesmi † župnika Ant. Namreta. Ta letnik je posvečen ljubljanskemu knezoškofu dr. Ant. Bonav. Jegliču ob petindvajsetletnici mašništva.

Kateheze. Spisal Jožef Kragelj, dekan v Tolminu. II. zvezek. Z dovoljenjem prečastitega goriškega knezo-nadškofijstva. 1898. Založil Jožef Kragelj, dekan v Tolminu. Natisnila tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu. — 8°. Str. 129. — Pred dvema letoma smo na tem mestu v št. 4. objavili poročilo o „Katehez“ I. zvezku. Sklenili smo isto z željo, „da bi kmalu prišli v dežel že drugi in tretji in mnogi naslednji zvezki“. No! in smo pričakali res — čeprav čez dolgo — II. zvezek katehez, katerega smo se oveselili jednako kot prvega. A kaže, da je i — zadnji, ker v dodatku pravi gospod pisatelj: „Kateheze so, hvala Bogu, dovršene.“ Da, po namenu pisateljevem, da jih podá samo za „prvence“, so dovršene. Ali hvaležni bi mu bili, ko bi tudi za večje učence dobili take kateheze, v tako poljudni in dobri slovenščini, tako vzorno in porabno izbrane.

— O drugem zvezku moramo se prav tako pohvalno izreči, kakor o prvem. Ne, še bolj, ker opazek, katere smo imeli pri prvem, ne moremo ponoviti tukaj. Jezik namreč je tu čistejši, lepši in pravilnejši, da nismo prebiraje nikjer mogli zaslediti spomina vredne napake. Tudi tiskovnih napak ni, razven par, ki so pa v popravo koncem omenjene. Kar nam najbolje ugaja, so kratki, jedernati stavki, kakor jih slovenščina ljubi, brez umetnega zvezovanja in kopičenja, prav kakor se mora govoriti otrokom. Da se je oziral pisatelj na liturgični del, mislimo, da ne bo nikomur v spotiko, marveč v vspodbudo, ker res je, kar pravi v dodatku, da se bodo odrastli manj odtegovali službi božji, ako že kot otroci spoznavajo in razumevajo cerkvene obrede. Saj radi opazujejo obrede in jim sledé toliko bolj, čim bolj jih razumevajo.

Katehez je 58. Ali mislimo, da se katehet ne sme zanašati, da bo res mogel tvarino vso kar tako obravnati, kakor so tu posamezne dane. Nekatere so bolj kratke in máloobsežne, druge bolj dolge in gotovo predolge za jedno katehezo. Da bo mogel v jedni uri obdelati, da imenujemo samo par vzgledov — vseh deset božjih zapovedij ali celi očenaš — se nam zdi nemogoče. Zato naj se katehet pripravlja s pomočjo teh „Katehez“ res prav pridno, ali naj skrbi vendar, da bo mogel obdelati tvarino. Želimo koncem, naj bi prav pridno segli gospodje katehetje po teh „Katehezah“ in slušali lepi in praktični opomin, kateri je dodal gospod pisatelj. Gotovo se bo lahko veselil obilega sadú.

Ročni kašipot po Goriškem, Trstu in Istri za 1899. Sestavil Andrej Gabršček. V. letnik. Cena

katerega premostuje viadukt. Še bolj veličanska se zdi zgradba popotniku, ko jo ogleduje iz daljine.

Ozirala sva se tudi midva nazaj.

„In vendar je živa ta ‚mrtva roka‘, opomnil me je tovariš.

„Kako to menite?“

„No, ta orjaški viadukt je delo ‚mrtve roke‘. Munificencija papeža Pija IX. ga je velela zgraditi.“

„Da, prav pravite, vedno je živa ta ‚mrtva roka‘. Čim bolj jo moré, tem bolj se oživlja.“

Ko je odzvonilo poldne v Rocca di Papa, naju je srečno dočakal pri hišnih vratih sedeči Don Giuseppe.

Dragi čitatelj! Ako se nisi poprej veselil skromnih teh črtic, vzradosti te izvestno to, da se spis bliža koncu. Le nekaj malega bi še rad pridejal. Posloviti se je še treba od oseb, katere sem večkrat omenjal.

Don Giuseppe in bogoslovec — sedaj že tudi don Pio, sta še oba živa in čvrsta. Tako vsaj sem slišal nedavno. Prvi še vedno do-

brovoljno gospodari nad vaškimi otročaji in jih pozimski čas pridno vadi branja in pisanja, pred vsem pa krščanskega nauka. In v tem poklicu je srečen. Zlasti ubogo ljudstvo ga jako čišla: darežljiv in sočuten prijatelj je svojim preprostim sosedom in previden svetovavec v vseh imenitnih stvareh. Don Pio pa je beneficijat nekje v orvietski škofiji. Brez dvojbe je še tako navdušen in vnet za dobro stvar in poln najplemenitejših vzorov, kakor je bil pred leti, ko me je spremljal po albanskem pogorju.

In če tebe, dragi čitatelj, kdaj zanese dobra sreča ali ugodna prilika tje doli v sredo italijanske zemlje, v večno mesto, vzemi si nekaj dnij časa in popelji se v albansko gorovje, da si ogledaš na lastne oči vsaj najznamenitejše kraje izmed teh, katere sem ti opisal. Izvestno ti ne bo žal. In če prideš celó v Rocca di Papa, kreni še gori v „casa del crocifisso“ — kažipotov ti ne bo nedostajalo — in obišči našega Don Giuseppeja. Povej mu, da ga poznaš že iz „Dom in svet“-a ter mu izroči moj najiskrenejši pozdrav!

Črtice s potovanja v Afriko.

(Piše Egon Moše.)

(Dalje.)

Dar-es Salaam je lepo mesto. Na levi strani so nasadi s krasnimi hišami, in v sredi njih se blesti lepa katoliška cerkev; na desni strani je guvernerjevo poslopje z zasebnim stanovanjem; zatem je kazina in nadalje cela vrsta raznih vladnih in uradnih hiš, katoliški misijon, velika katoliška cerkev, katero še zidajo, evangeljski misijon, hôtel „Nemški cesar“, hôtel „Bismarck“, pokopališče, vojašnica, zamorska bolnišnica in pa veliki, novi most, ki drži k poskuševališču za nasade.

Počasi smo se vozili v sredino pristana. Tam smo si ogledali mogočno in trdno

nemško vojno ladijo „Condor“, ki se je uprav mudila tukaj. Razven te so bili tu trije ali štirje mali parniki, ki opravljajo carinsko službo. Vsi ti parniki so pripravljani za ustavljanje drugih ladij in da potopé, ako treba, tihotapske čolne. Jeden teh parnikov „Wissmann“, imenovan tako po slavnem nemškem majorju in preiskovavcu Afrike, Wissmannu, — se dá razložiti v posamične dele in je bil že na vseh večjih afriških jezerih.

Pogled raz morje je veličasten; — ne moreš se ga kmalu naveličati. A sedaj ostavimo parnik in sedimo v čolničke, katerih je vse polno naokoli! Ne malo se čudimo,

da so čolnički zaznamovani s številkami kakor kočije naših prevožčkov v večjih mestih, in da ima vsak čolnar pri sebi tarif, katerega ti precej pokaže, če tudi ne vprašaš zanj.

Črnci krepko sukajo vesla, in v malo minutah smo pri velikem, iz cementa zidanem mostu. Na levi strani mosta je arzenal, lepa hiša z dvema stolpoma. Obrnimo se na desni kraj morja! Tu vidimo obzidano obrežje, ob katerem so nasajene akacije. — Mogočno poslopje nas pozdravlja, kraj njega dve vojaški stražnici —: to je vojašnica „Boma“. Štirje topovi zró nepremično doli v pristan in na morje.

Précej za vojašnico se začenja lep drevo-red, in kmalu smo pri spominiku cesarja Viljema I. Lep — a prav preprost je doprsni kip cesarjev, izklesan iz svetlega marmorja. Za nekaj korakov od spominika je ličen hôtel „Nemški cesar“, čegar lastnik je Oger. Ta hôtel je najboljši v Dar-es Salaamu. Prav lepa bo nova katoliška cerkev; slog, kakor tudi lepi prostor, na katerem je cerkev zidana, pričata, da bo še kdaj znamenita in prava dika krasnega mesta. Ne daleč od cerkve je pošta; za njo se vrsté vladna poslopja z raznimi oddelki. Na koncu stoji guvernerjeva hiša sredi lepih nasadov. Tukaj je tudi prekrasno poslopje uradniške kazine. V prvem nadstropju so knjižnice, čitalnice in igralnice, spodaj je velikanska sobana z orjaškimi stebri, v kateri je oder za glediške predstave. Razven te je še v pritličju mnogo soban za restavracijo. Pročelje kazine meri 100 yardov, t. j. 91 metrov dolžine.

Obrnimo se nekoliko od obrežja, pa pridemo do bolnišnice, ki leži na drugi strani dolgega zemskega stegna. — V bolnišnici je kakih trideset postelj v velikih sobanah z mogočnimi stebri. Ondi je tudi prostorna soba za operacije in mnogo drugih pripravnih sob, prav po evropskem vkusu. — Ne daleč od bolnišnice je rastlinski vrt, ki je jako bogat najrazličnejših rastlin in dreves za nasade. — Obrnimo se nazaj na glavno cesto, ki je vsporedna z obrežjem! Imenuje se „Pod akacijami“ in je v resnici vredna

tega imena. Dolga vrsta dreves stoji na obeh straneh ceste. Ta cesta je znamenita radi tega, ker se ob nji dobivajo vse potrebne stvari za potujočega Evropca. Tu je mnogo restavracij, vinotočev, pivnic za pivo ter je prav po ameriškem vzoru ta kraj imenovan „bars“. Navpično na to cesto se razteza druga, ob kateri kupčujejo zamorci. Trgovci so Indi, ki imajo tu prav živahno kupčijo. Tu se prodaja največ pisane robe za zamorke, mnogo lepoticja za obleko itd. Dalje naprej ob cesti imajo zamorci stanovanja. Gredé po tej cesti pridemo zopet k mostu nazaj, in pred nami je krasno poslopje „arzenal“ z vsemi pripravami za vojaštvo. Ugodno so urejena stanovanja za uradnike, vse je uravnano prav po vojaško; tudi tukaj se opaža znana natančnost nemških častnikov.

Poleg vojašnice je veliko carinsko poslopje in za njim pokopališče. Tudi to je pravcat vrt! Tu počiva marsikdo pod palmami in drugimi lepimi drevesi, daleč od doma, kjer bi imel morda osamel grob na vaškem pokopališču.

Nasproti pokopališču je bolnišnica za zamorce, kjer je zajedno tudi vojašnica. Tu se čuje vojaški boben in trobenta. Kaj je to? Črni vojaki so prikoračili in se držijo trdo po koncu, prav kakor njih beli tovariši. Menda gredó ravno od vaj; v hoji in v kretanju se prav nič ne ločijo od naših vojakov. Oblečeni so v rumeno indijsko platno in imajo dokolenice in čevlje. Glavo si pokrivajo z rumeno čepico, na kateri je orel. Oboroženi so s puškami repetirkami in bajoneti. Kraj njih korakajo častniki, ki so z naredniki vred Evropci.

Pohitimo nekoliko k novim poskusnim nasadom ali k plantaži! Pot drži čez most, ki se dviguje nad ozkim morjem. Tu so nasajene agave — neka vrsta konoplja, ki zraste zelo velika ter daje jako trpežne niti. Domačini imajo pripraven stroj, ki tare stebila in pripravlja iz njih močne niti.

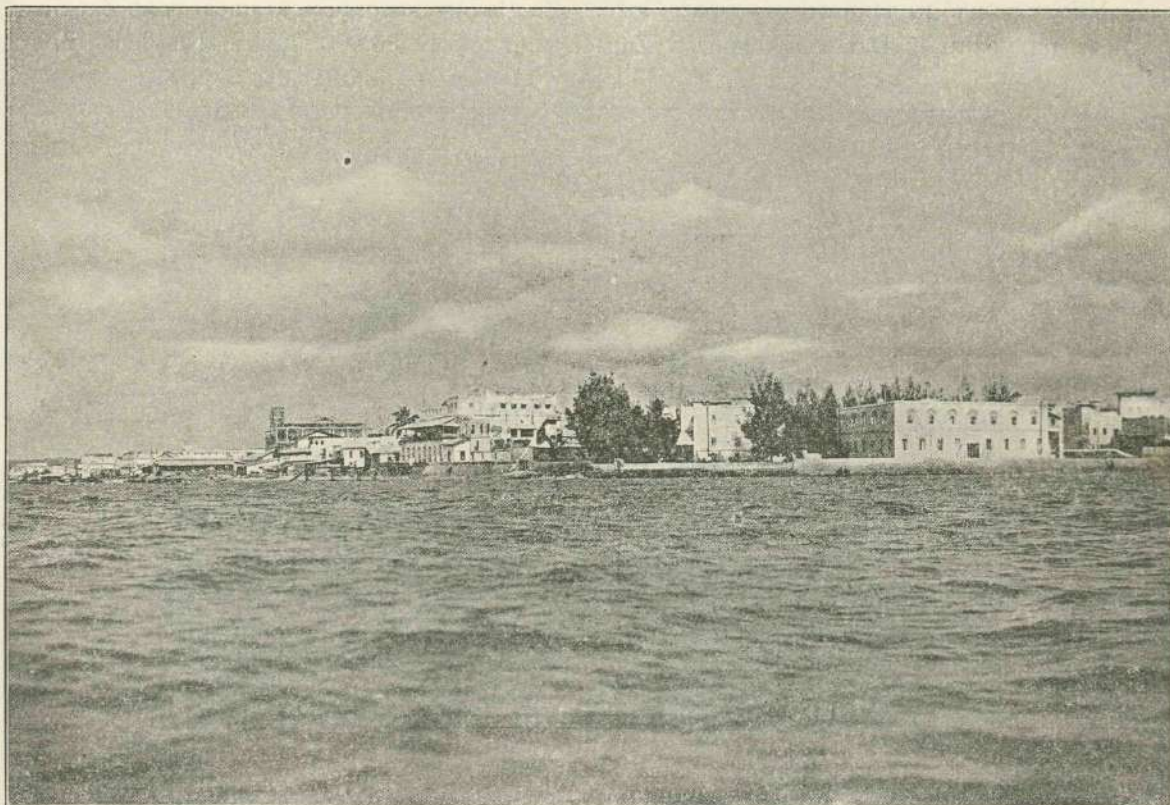
Prebivavci mesta Dar-es-Salaama so kaj različne narodnosti. Domačini so Suaheli, neko zamorsko pleme, ki ni lepe rasti, sploh ne telesne lepote, pa pošteno in delavno. Vere

so poganske. Arabci so bolj potuhnjeni, več ali manj sami za-se, kakor sploh mohamedanci, in imajo največ posla s trgovino. Indi so rumeno-bele polti in črnih las; ponajveč so budhisti ali pa mohamedani. Tudi ti so navadno trgovci; nekateri imajo kot gostilničarji splošno veljavo. Došli so večinoma iz Bombaya čez Zanzibar. — Goani, ki so prišli iz portugiške pokrajine Goe v Indiji na afriško-nemško obrežje, so inte-

ligentni, vseskozi katoliški ljudje, prav bogati trgovci. — Naposled še omenimo Evropece, katerih je v Dar-es Salaamu okoli štiri sto.

Če opazujemo splošne razmere v nemški vshodni Afriki, pač moramo priznati, da je vse vkusno, prav elegantno urejeno. Vsak olikan človek, bodisi nemške ali druge narodnosti, nahaja v Dar-es Salaamu ali v katerem si bodi drugem mestu v nemški

Glavni pogled na Zanzibar.

Afriki malone vse tiste ugodnosti, katere ima doma v evropskih velikih mestih.

Vendar so v političnem oziru Nemci vse premalo praktični v svojih naselbinah. Angleška n. pr. dobiva od svojih naselbin v inozemstvu vsako leto milijone, Nemčija pa vsako leto plačuje na milijone stroškov za kolonije. Angleška le pičlo oborožuje svoje kolonije; Nemčija pa vsiljuje po naselbinah vojaštvo in uradništvo, lahko rečemo, več nego polovico — odveč.

Afriška vshodna nemška naselbina sama na sebi je rodovitna in zdrava. Kokosove palme, kavovec tu kaj dobro uspevajo; poleg tega je zemlja sedaj še kaj po ceni. En hektar velja splošno jedno „rupijo“ t. j. 84 kr. naše veljave. Bilo bi pač želeli, da bi naši izseljenci ne iskali novega domovja v pogubni in nezdravi Braziliji, ampak v rodovitni in zdravi vshodni Afriki.¹⁾

¹⁾ Pisatelj teh vrstic je volján, sporočati posameznikom še kaj več o naselbini, oziroma tudi po-

III. Zanzibar.

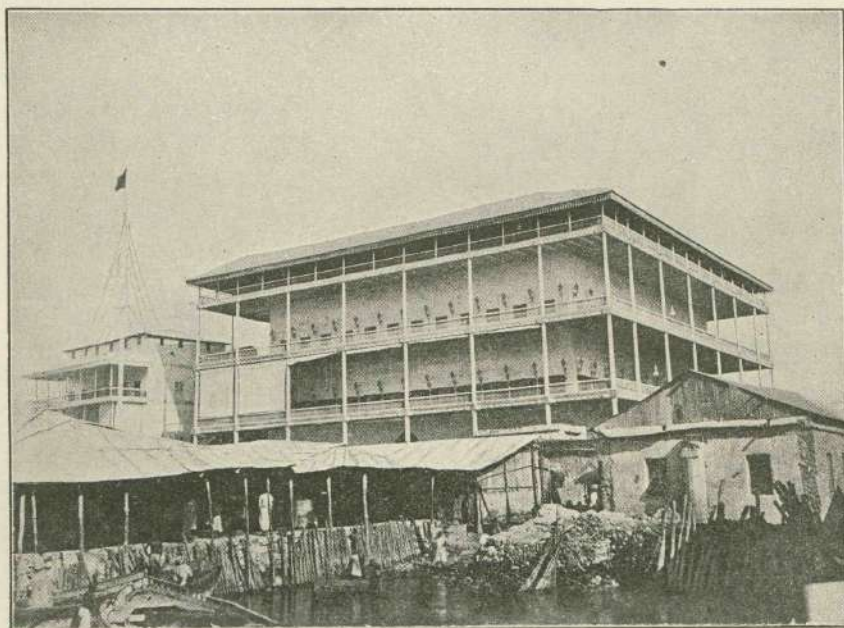
Potnik, ki se vozi na odprtem morju, ima poleg drugih prijetnostij pač največjo prijetnost to, da se menjava prizor za prizorom, dežela za deželo tako različno in živahno, da ga ta raznoličnost vsekako zanima, a nikdar ne utruji. Na daljnem potovanju opazuje mesta, dežele in narode, ki se skoraj ne dadó primerjati z onimi, katere je videl doslej.

Nikjer se pač to nasprotje ne opaža lože, kakor na vožnji iz Dar-es Salaama v Zan-

zibar. To vam je čudovita podoba! Množica staro-arabskih hiš, odprta ladijestaja z najrazličnejšimi bojnimi ladijami, indijski dhavri in zamorski čolnici, poleg tega cela vrsta kričečih čolnarjev, ki hočejo odvažati in dovažati došle potnike, vse to nareja na tujca neizbrisen in nepozaben utisek.

Predno si ogledamo Zanzibar natančneje, izpregovorim nekaj o njegovih razmerah.

Zanzibar je otok, ki meri okoli 24.000 kubičnih metrov ter ima 800.000 prebivavcev. Že glavno mesto, takisto imenovano Zanzibar, šteje okoli 80.000 ljudij. Na tem otoku,

Sultanova palača v Zanzibaru pred l. 1896.

kakor tudi na nekaterih sosednih manjših otokih vlada sultan, toda le po imenu, ker pravi gospodarji so todi Angleži. Le-to se je prav očitno pokazalo leta 1896., ko se prejšnji sultan ni hotel pokoriti ukazom angleškega zapovednika, ki je zahteval, naj se prihodnjega dné do 12. ure sname rudeča sultanova zastava raz svetilnik in namesti z angleško. A to se ni zgodilo. Ob zadnjem udarcu 12. ure na svetilniku zagromi strel na angleški vojni ladiji v pristanu in sredovati pri nakupovanju zemljišč. Naslov njegov se lahko pozve pri uredništvu tega lista.

razcefra sultanovo zastavo na kosce. Za prvim strelom je sledil drugi in tretji toliko časa, da je padlo v prah krasno sultanovo poslopje z bližnjim haremom, svetilnik in druga poslopja v bližini. Harem je bil podrt in razdejan prav do tal, sultanova palača pa toliko poškodovana, da ni bila več za rabo.

Sultan je srečno odnesel pete na neki nemški ladiji v Dar-es Salaam, kjer še danes biva ter uživa od nemške vlade pokojnino.

Naslednik mu je bil njegov stric, ki se je pa popolnoma podvrigel angleškemu po-

veljniku; zatorej vlada le po imenu, pravi vladar je Anglež.

Zanzibar je zelo važno kupčijsko mesto. Odprto pristanišče varuje otok grozečih viharjev kakor pravcat morski zid. Tudi obrežje samo je zelo ugodno ladijam, tako da lahko dojdejo ladije ob katerem že koli času prav do suhe zemlje. Tu je pravo sredotočje vse trgovine med Bombayem in med srednjo Afriko, tu se zamenjavajo pridelki dveh zemljá, Azije in Afrike; ni čuda torej, da so Angleži z odprtimi rokami sprejeli ponudbo lahkomišelnih Nemcev, ki so jim ponudili Zanzibar za skaloviti pusti otok Helgoland.

Otok je zelo rodoviten; rasto in uspevajo kokosove palme, kava in razne rastline za dišave.

Pa vrnimo se k mestu in oglejmo si je nekoliko natančneje! Prvo, kar tujca zbode v oči, je sultanova palača in njena bližina. Do palače se pride mimo velikega carinskega poslopja. Starega sultana palača je velikansko poslopje, ki je okrašeno z lepimi villami. Na vratih hiš vidiš krasne arabske rezbarije; ville stojé na visokih železnih stebrih. Na doprskih zidih hiš so arabski napisi. Nekdaj je morala biti ta palača res krasna stavba, sedaj ni drugega kakor razvalina. Stebri so poškodovani, lepe ville podrte, stekla v oknih pobita in tu in tam manjka že prvotne stene in zidú. Palačo so sicer že začeli popravljati, namerjali so ji prizidati nov svetilnik,

pa zapričeto delo počiva, sultan namreč nima denarja.

Pred palačo štrlé nakvišku slednji ostanki usodnega svetilnika; vse drugo je uničilo streljanje angleških topov.

Velikanska je podrtina harema poleg sultanovega poslopja. Tu se pač ne dá več določiti niti velikost, niti prvotna oblika nekdanje hiše. Le kosi prekrasnih stebrov, marmornatih plošč, zlomljeni dragoceni beneški lustri, — vse to opazovavcu nemo govori o razkošni bogatiji in krasoti sedaj v prah razdrte hiše.

Ostavimo to grobje, ki živo govori o angleškem vandalizmu, in oglejmo si nekoliko novo sultanovo palačo.

Novo poslopje je zidano brez vkusa, brez okrasja, — ter je navadna, preprosta dvonadstropna hiša. Na levi strani je dolg zid, ki seza prav do morského zaliva; skozi ta zid držé vrata k elektrarni sultanove hiše. Prav blizu obrežja je kletka za sultanovega leva. To vam je mlada, krotka žival. Vsakdo, kdor pride k njemu, se lahko poigra ž njim, kakor bi igral doma z ljubeznivo mačico. Todo, tako je namreč levu ime, se vleže na hrbet ter pomoli pri vratih mogočne šape venkaj, hoté ž njimi uloviti to ali ono stvar. Lahko ga ljubko božaš, ne stori nikomur nič žalega.

Na desni strani sultanove palače je velika obzidana kapnica, ki je zelo podobna nekaki ladiji. V njo se steka deževnica, zakaj vode primanjkuje v Zanzibaru.

(Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Slovensko-amerikanski koledar za l. 1899. Izdalo in založilo uredništvo „Glas Naroda“. Peti letnik. Cena 25 centov ali 50 kr. a. v. New York. 8°. Str. 94. — Ta ameriški koledar ima letos zaradi drobnega tiska prav bogato vsebino: opisuje vladiko Mraka, pok. duh. Hodnika, gosp. J. Čebula, Slovence na polotoku Calumetu, pomen ameriških velikih jezer; potem ponuja povesti, spominja se našega cesarja, cesarice, ameriško-španske vojne in podaje

še nekaj drobiža za smeh. Ta letnik ima obilo dobro prirejenih slik, toda obžalovati treba, da so tiskane (kakor ves koledar) tako blede! Kako lične bi bile, ko bi se bilo tiskalo pravilno. Torej ne varčevati s tiskovno barvo! Slike treba na tiskovnem stroju skrbno in umno prirediti. Upamo, da bo v 6. letniku bolje.

Slovenska knjižnica 62—63. zv. „Marica.“ Spisal Ljuba Babić Gjalski. Poslovenil Vinko Vinič. 8°. Str. 139. Cena 36 kr. — Ta povest je zelo zanimiva. Marica, hčerka plemenitaša Ladanića, je

Črtice s potovanja v Afriko.

(Piše *Egon Moše.*)

(Dalje.)

Bilo je ob deveti uri zjutraj; zdajci je zapela močna tromba. Sultanovo vojaštvo je prišlo k stražni paradi. Najprvo je stopal oddelek kričee množice, ki sestoji iz različnih narodov, kakor bi jih veter skupaj nanesel. Za njo so prišli vojaki-godci, ki so vsi oblečeni v rumeno platneno obleko. V prvi vrsti koraka deset vojakov s piščalmi, za njimi šest vojakov z malimi in trije vojaki z velikimi trobentami. Za temi se vrsti cela posadka, oblečena ravno tako kakor godci. Vojaki so bosonogi in imajo na glavi povezan turški fes. Korakajo uprav topo; sme pa vsak početi, kar hoče: jeden jé, drugi puši, tretji govoriči po svoji dobri volji s tovarišem. Kraj vojakov korakajo častniki, oblečeni v belo platneno obleko, pa tudi bosí; le glave si ne zavezujejo s fesom, ampak imajo jo pokrito z neko kapo, ki je vse bolj podobna čepici kake Črnogorke kakor pa častniški kapi. Častniki so skoraj vsi Goanci.

Ko so došli vojaki pred sultanovo palačo, so odpustili straže. Zvrstili so se lepo pred pročeljem, in godba je zasvirala krasno sultanovo himno, — res mojstersko delo: vendar se iz vse godbe ne sliši skoraj nič drugega kakor velika in mala trobenta.

Sultan je sedel ves čas pri oknu, pušil smotko ter zadovoljno gledal vojaške na dvorišču. — Mož je že precěj postaren ter ima častitljivo sivo brado. — Glavo si pokriva s turbanom. Evropece zeló čisla; malone vsak Evropec, ki biva ondod stalno, je bil že pri njem v avdijenciji.

Štirikrat na dan se ponavlja ta ceremonija pred sultanovo palačo: rano zjutraj ob četrtri uri, ko mogočen strel iz topa vzbudi iz spanja mestne prebivavce, ob deveti uri dopoldne, ob šesti in ob osmi uri zvečer.

Okrog sultanove palače stojé povsod mogočni topovi, ki pa nimajo nobene druge

veljave ne drugega pomena, kakor da so iz železa.

Kraj obrežja dalje od sultanove palače stojé velike arabske hiše, v jedni se nahaja francoska pošta.

Vrnimo se nazaj k obrežju, prav tje, kjer smo izstopili. Tu je pravo mesto Evropcev in sedež različnih konzulatov. V Zanzibaru je namreč avstrijski, nemški, francoski, angleški in portugalski konzulat. V tem oddelku mesta so krasne, velike hiše Evropcev in najrazličnejša skladišča. Hiše so zidane prav po arabskem vkusu z umetno izrezanimi vratmi, so zeló obširne ter imajo krog in krog prekrasne hladnice. — Stanovanja v teh poslopjih nikakor niso predraga; navadno se plača za celo hišo na mesec 100 rupij, to je kakih 84 gld. našega denarja. Tu nahajamo tudi lepe hôtele, kakor hôtele „Afrika“ in hôtele „Pošta“. Tudi tiskarna je v mestu, kjer izhaja tednik „Sansibar-Gazette“. Na treh glavnih cestah Mainstreet, Commercialstreet in Portugeesestreet je prav živahna trgovina, podobna evropski trgovini; trgovci so večinoma Goanci.

Važni za Evropca so veliki bazari; ondi namreč lahko dobi vsega, česar si poželi. Tu se nahaja raznolično blago, kakor na Angleškem. Tudi cene niso previsoke; navadno velja tukaj vse blago 30 odstotkov več, nego pri nas doma v Evropi.

Tudi sultanova pošta je v tem oddelku mesta, poleg nje tvornica za soda-vodo in za led.

„Angleška biblijska družba“ ima tukaj veliko zalogo biblij, katere pošilja v vseh jezikih v najrazličnejše kraje afriške. Koliko ljudij se vsled tega izpreobrne h krščanstvu, ne vem, a to je znano, da so te biblije silno po ceni.

Ulice v Zanzibaru so večinoma zeló ozke in zidane zeló nepravilno; tu pa tam so tudi obokane, ker so nad njimi bivališča.

Vedno ožja in nesnažnejša je cesta, po kateri se pride v indijski oddelek mesta. Že od daleč nam je udaril v nos neprijeten duh. Tu je izložba pri izložbi, delavnica pri delavnici. Indi izdelujejo tu prav krasne srebrne stvari, kakor ročaje za meče, uhane, zapestnice i. dr. Tu in tam se vidi dragocena srebrno ali zlato okrašena tkanina. Indijski krojači izdelujejo za Evropece obleko iz rumenega platna, in čevljarji jim prodajo lahno spletene opanke.

Na trgu se dobiva dražestno lepo sadje, ki raste pri Zanzibaru. Tu ti ponuja za majhen denar Ind pečene ali posušene ribe ali drugih živil; posebno veliko je na trgu riža. Dobro otovorjeni osli prinašajo in odnašajo blago na trg; malone vsi so bele dlake, kar se jim prav dobro podá, tem dolgoušnikom.

V stranski ulici je priprava za mletje kokosovih orehov. Velika kopanja, v kateri je poševno položen hlod, ki se znotraj vedno drgne ob stenah, vse to je priprava za to imenitno delo. Kamela z zavezanimi očmi hodi v jednomer naokrog in goni ta preprosti stroj.

Ob cestah stojé mnogi „bars-i“ — pivnice, v katerih se toči vsakovrstna pijača. Posestniki teh pivnic so večinoma rumunski Judje. Razven teh imajo tudi Indi nekake restavracije, v katerih se dobivajo japonski čaj in druge okrepevalne pijače.

Dalje gredé po „Mainstreet“ smo prišli do bolnišnice, ki je lepo, prostorno poslopje z zelo obširnimi vrtni zunaj mesta. Poleg bolnišnice je jetnišnica, ograjena z močnim zidom, in za njo vojašnica.

Ne daleč od vojašnice je obširno pokopališče Indov. Grobi so približno dva metra dolge in jeden meter široke piramide; naokrog piramid stojé kakti.

Nadaljujmo pot, pa pridemo kmalu do zamorske vasice s prav malimi hišami. Te hišice so narejene iz lesa in iz ila, pokrite pa so najčehše s širokim listjem kokosove palme. — Med posameznimi hišami stojé palme, ki dajejo zamorcem okusno sadje in zajedno prijetno senco.

Obrnivši se na desno opazimo lepo, prostorno igrališče Angležev. Tu igrajo običajno svoj Lawn-Tennis, Cricket, Golf in druge igre.

Po prav lepi cesti se pride od tega igrališča k sultanovi restavraciji v Mweri. Dasi je pot precéj dolga, hodi se namreč kakih sedem angleških milj, vendar smo se drage volje odločili za njo. Šli smo najprej mimo velikega evropskega pokopališča. Pokopališče je razdeljeno v več oddelkov, vsak narod ima namreč svoje grobe. Tu so grobi Portugalcev in Goancev, za temi je pokopališče Nemcev in za njim nasproti imajo Parsi sežigalnico za mrličé.

Došli smo v krajino, ki ima izredno bujno rast. Vitkorasle palme stojé ob cesti, med njimi gostolistna mangosova drevesa, ki rodé sad, zelo podoben pomarančam. Divili smo se lepemu drevju s sadjem, kakoršno je videti le v južnih deželah. Dateljeva palma, papaje, prav podobne palmam, s sadom, ki je sličen našim melonom, plantane in banane so nas pozdravljale. Trava je tu zelo visoka in bujna; zelenega grmičja se skoro ne more nagledati oko. — In v tej travi in v grmičju živé najrazličnejše živali. Zapazili smo v travi velike polže z lepimi hišami, majhne in velike mnogonožce, ki so smukali med travo. Pisani tiči so poletavali od veje do veje, nekateri pojoč, drugi kričeč; od cvetke do cvetke pa so letali pisani metulji in nič manj pisane muhe. Vse je živobojno in pisano, vse živahno in veselo, res prava slika južne pokrajine.

Došli smo do lepih nasadov, kjer je posajeno dišavno grmovje. To grmovje raste na obeh straneh ceste ter je približno tri metre visoko. Med grmovjem smo opazili celo trumo pridnih delavk; mlade zamorske žene so namreč pobirale zrel sad z vej. Ne daleč od tam so stale kokosove palme; gredé mimo smo opazili zamorčka, ki je spretno plezal na drevo, da natrga sebi, morda tudi materi in sestri, sladkih orehov.

Pot nas je vodila mimo policijske stražnice, in črn policist se nam je topo pred-

staval ter salutiral. Med drevesi so tičale skrite male zamorske kočje; tu in tam ob cesti je bilo videti malo utico, ki je nekako počivališče potujočim zamorcem.

Naposled smo došli utrujeni in upehani v „Mwero“. — Predstavljali smo si to letovišče, kakoršno je res. Hiše so tri ali štiri; v sredi je mala, zidana hiša, pokrita s palmovim listjem — to je sultanovo letovišče. Okrog so lepo razvrščene male hladnice in za temi je krasen drevored. — Kako živobojno, kako raznoliko je vse! Tu se menjava barva z barvo, vendar je povsod ista lepa razporedba, ki tako prija človeškemu očesu. Grmovje, katero so nasadili že pred leti, raste samo ob sebi bujno, brez skrbne vrtarjeve roke.

Lahko rečemo, da se odlikuje Zanzibar po svoji rodovitnosti in krasoti kakor biser med drugimi afriškimi otoki.

Ob koncu še omenimo nekoliko o prebivalstvu. V deželi je največ domačinov, Sua-

helov; razven teh je tudi precèj Arabcev, — sultan sam je Arabec —, nekaj Indov in Evropcev. Indi, ki so večinoma trgovci, se delé v tri različne rodove, so namreč: Parsi, Goanci in Baniani. Najjimenitnejši in najbogatejši so Parsi. Ti se že po rasti kakor tudi po obleki kaj dobro razločujejo od ostalih Indov. Na glavi imajo visoko kapo, ki je prevlečena s tanko svilo; oblečeni so navadno v dolge, bele hlače in bel kaftan.

Goanci se oblačijo kakor Evropci ter niso nič manj izobraženi in podjetni kakor oni.

Baniani so večinoma mali trgovci, katerih kar mrgoli v Zanzibaru. Imajo preprosto, belo obleko, na glavi lično črnogorsko čepico. Ta je često pretkana z umetnim vezenjem, tako da je res lepa.

Splošno moramo reči, da ima Zanzibar (mesto) živahno trgovino, krasno okolico rodovitne in bujne rasti, kakor ne marsikatero morsko mesto. Trgovina cvete v Zanzibaru kakor malokje drugje. (Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Ben-Hur. Roman iz časov Kristusovih. Angleški spisal Ludvik Wallace. Poslovenil Podravski. V Gorici. Tiskala, izdala in založila „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček. 4°. Str. 222. Cena 1 gld. 20 kr. — To je prva knjiga „Svetovne knjižnice“, ki jo namerja z raznimi svetovno-znanimi deli nadaljevati „Goriška tiskarna“. Roman je razdeljen na osem knjig. V prvi nam pisatelj živo popisuje sestanek treh Modrih v puščavi, potovanje Jožefovo in Marijino v Betlehem in pa rojstvo Jezusovo. V drugi knjigi je že nastopil Ben-Hur, naš glavni junak. Ben-Hur je iz čislanc in bogate rodbine Hurove. Oče mu je prerano umrl. Mladi Hur se je sprl nekoč z oholim Rimljanom Messalo in je od tistega dné vedno hlepel po maščevanju nad nasilniki. Njegova bogaboječa mati ga je krepila v srečni nadi, da kmalu nastopi na Izraelskem nov in mogočen kralj — Mesija. Ko je novi rimski prokurator Valerij Gratus šel slovesno v Jeruzalem, je bil Ben-Hur ravno na domači strehi, odkoder je po nesreči padel odlomljen kos ograje Rimljanu na glavo in ga močno ranil. Ben-Hur, dasi ni bil kriv

nezgode, je bil zajet, takisto njegova mati in sestra. Njiju so Rimljani zaprli v grozno ječo, Ben-Hura so pa odposlali v sužnost na — galejo. Bogastva in premoženja Hurovega sta se polastila Gratus in Messala. Ko so nečloveški vojaki tirali nesrečnega mladeniča iz mesta, približal se mu je hipno neznan, a ljubezniv mladenič, Nazarejec, ter mu dal vode. — Ben-Huru poslej ni izginil iz spomina ta rajskomili obraz.

Ben-Hur je došel na rimsko galejo in ondi služil tri leta. Ko je naposled otel življenje gospodarju in poveljniku ladije, Kvintu Ariju, ga je ta posinovil ter mu ob smrti izročil veliko bogastvo.

Ben-Hur se je vrnil kot bogataš in kot izvežban gladijator v domovino. Prva skrb mu je bila, da poišče svojce. V Antiohiji je dobil oskrbnika očetovih podjetij — osivelega Simonidesa, in njegovo hčerko Estero, toda o domačih ni pozvedel ničesar. Seznanil se je bil z bogatim šejkom Ilderimom in njegovim prijateljem Baltazarjem. — Le-ta je bil navzoč ob rojstvu Mesijevega ter je prerokoval Judom srečnejše, lepše dni. Simonides je izročil Ben-Huru vse imetje, katero si je bil pridobil tekom let. Imel je sedaj priliko maščevati se nad sovraž-

kvah. Umetnik, naš rojak gospod Ivan Vurnik iz Radoljice, se je — to se jasno vidi — potrudil, da oltar ni navadno vsakdanje delo.

Oltarna slika „Sedes Sapientiae“ (na strani 233. današnje številke) je prišla izpod čopiča znanega dunajskega mojstra Josipa Kastnerja. Podarila nam jo je neimenovana podpornica in prijateljica šolske mladine. Izvirno delo je. Kaj primernejšega bi težko našli za tak namen.

Opazovalec si brez težave razlaga vso podobo. Mati z božjim detetom v naročju, z desno roko kažoč na tabernakel in na oltar, kjer je med sv. daritvijo bistveno pričujoča božja Modrost. Angel z lilijo in s palmo v roki ti naznanja, kak bodi Marijin častivec in česa sme upati po njeni priprošnji. Poleg sebe ima sv. Devica dve knjigi. Knjiga na desni nosi napis: Scientia divina, na levi: Scientia humana. Obojna vednost naj se goji po naših učilnicah: božja vednost, t. j. naša sv. vera, in človeška vednost. Druga drugi ne nasprotuje, temveč obe sta v najlepšem soglasju med seboj.

Na evangelski strani stoji lična prižnica, narejena po načrtu gosp. Vurnika. Strop

diči 4 m obsežna lepa rozeta, predstavlja joča simbole sedem darov sv. Duha, delo ljubljanskega slikarja gosp. Antona Jebačina.

Tako je nastala in taka je torej hiša božja, namenjena za dijake v Kranju. Do sedaj smo slišali le ugodne sodbe o njej, in izkušnja nam kaže, da ustreza svojemu lepemu namenu.

Na notranji steni, nad stopnicami, blesti se zlat napis, izklesan v marmornato pločo:

DOMUS DEI
IN COMMODO STUDIO SAE
IUVENTUTIS ERECTA ANNO 1897.
SUMPTIBUS † PRINCIPIS EPISCOPI
DOCTORIS BARTHOLOMAEI VIDMAR
ALIORUMQUE BENEFACTORUM.
BENEDICTA DIE 24. OCTOBRIS A. 1898.
A CELSISSIMO AC REVERENDISSIMO
DOMINO DOMINO DOCTORE
ANTONIO BONAVENTURA JEGLIČ,
PRINCIPE EPISCOPO LABACENSI.

Prijaznega bravca vabim, naj si ogleda sam naše lično svetišče, kadar se mu ponudi prilika, da stopi v naše čedno mesto. Prepričal se bo, da velja o njem svetopisemski izrek: „Omnis gloria eius filiae regis ab intus.“

Črtice s potovanja v Afriko.

(Piše Egon Moše.)

(Dalje.)

IV. Južno-afriška republika ali Transvaal.

Ta republika mejí na severu z Limpopo, na jugu z Vaal-sko državo, dalje ima tri četrtine meje z angleškimi kolonijami, le na vshodu meji z Mozambique-om in nekoliko na jugu tudi z oranjsko državo.

Približno 1800 m nad morjem, torej skoro tako visoko, kakor so visoke naše Alpe, leži nedogledna planjava, ki je brez gozdov, a obrasla povsod z bujno travo. Le redkokje vidiš na tej planoti hiše z neznatnim

drevjem. — V njih stanuje Boer s svojo družino; naokoli se pasejo neštete črede ovac, govede in oslov; med travniki se nahajajo tu in tam majhna polja, nasejana s turščico. Skoraj tri četrtine dežele ima to jednolično podobo; dalje proti severu se planjava niža in niža, podnebje je gorkeje nego na jugu, in pred sabo uzreš deželo, bogato in rodovitno, v resnici podobno zemskemu rajju. Ta dežela, po kateri potekajo mnoge reke, je rodovitna, da ji menda ni podobne pod solncem. Čeravno zemlja ni obdelana, vendar tu bujno uspevajo bomba-

ževce, kavovec, sladkorovec in različne palme; vse, kar se tu posadi, obrodi stoteren sad. — V daljavi obkrožajo to planoto visoke gore s praveškimi gozdi, kjer so neizcrpni viri premnogih rek.

Pa, kdo stanuje v tej deželi?

Prvotni prebivavci te dežele so Kafiri (Kafer ni pravilno), ki so dosti razumni in civilizovani zamorci. Že pred 200 leti so se naselili na „rtu dobrega upanja“ različni narodi: Holandci, Nemci in francoski Hugonoti; iz teh so se razvili dandanašnji Boeri ali Baueri. Več nego sto let so živeli ti narodi v medsebojnem miru; šele, ko so vladarji l. 1815. Angležem pripoznali kapsko kolonijo in pa oblast nad tamošnjimi Buri, začel se je med narodnostmi prepir.

Buri so se izselili iz dežele. Po krvavih in junaških bojih so se naselili v Natal- u ter ustanovili ondi republiko. Toda Angleži niso bili zadovoljni, da so odpustili Bure tako z lahka; že leta 1843. so razglasili, da je Natal angleška kolonija.

Hoté ali nehoté so Buri ostavili novo bivališče ter se pomaknili naprej. Tačas so si prisvojili deželo med rekama Oranjem in Vaalom — sedaj Oranje-državo. L. 1854. sta obe državi proglasili, da sta od Anglije popolnoma neodvisni.

Angleška vendar ni mirovala ter je neprestano hujskala zamorska plemena, naj se upró Burom. Ko so si Buri po mnogih krvavih bitkah podjarmili Kafire, so Angleži l. 1877. proglasili „Transvaal“ za angleško kolonijo.

Pa kratko, le tri leta je trajalo angleško nasilje. L. 1880. so se uprli Buri ter junaško premagali Angleže. Od tedaj je prenehala angleška oblast v tej deželi. Večkrat so še sicer poskušali Angleži svojo moč, tako n. pr. je pred tremi leti Jameson izkušal podjarmiti Johannesburg; pa je bil premagan in ujet. Pred dvajsetimi leti še Transvaal-republika ni bila civilizovana, lahko bi jo imenovali pravo kmetiško državo. Danes je izmed najbolj civilizovanih dežel v Afriki in ima mesta, s katerimi bi se lahko ponašala tudi Evropa.

Ta izredni napredek transvaalske republike izvira le iz jedne ugodnosti: dežela je prebogata najrazličnejših rudnin.

Splošno je pa ta dežela v vsakem oziru blagoslovljena. Zemlja je rodovitna, da malo-kje tako. — Na širni planjavi raste in uspeva vsako žito, vsako drevo kaže ti hitro in bujno rast. — Najlepša in najrodovitnejša je dežela na severu. Toda ne bujna rast rastlin, ne rodovitnost zemlje nista privabili tujcev, da so pozidali todi lepa mesta, — privabilo jih je blesteče zlato.

Bogate vire zlata, pač največje na svetu, so odkrili l. 1888. v Witwatersrandu. — Že poprej se je na mnogih krajih v deželi dobivalo zlato; vendar so ti novi viri prekosili vse ostale. Tekom deset let je nastalo ondi, kjer je stalo poprej le nekoliko ubožnih koč, velikansko mesto s krasnimi palačami. — To mesto se lahko primerja z najlepšimi in najživejšimi evropskimi mesti. Kakih 82 kilometrov daleč ne vidiš drugega kakor same stope za rudo; vmes so delavske hiše in uradniška poslopja nadzornikov. Lansko leto je postala ta republika, kar je bilo pričakovati, prva dežela, v kateri se dobiva največ zlata na svetu. Vrednost zlata l. 1885. je bila 120.000 gld. a. v., dočim je v zadnjem letu dosegla najvišjo vsoto 51,600.000 gld.

Pač je ta dežela najbogatejša, kar se tiče rudnin, ki se tu nahajajo. Ni je skoro rude, ki bi se ne dobivala v Transvaalu, in vedno prihajajo poročila, da se je nekje zopet odprl nov rudokop.

Glavni dobiček prihaja seveda iz zlatih rudokopov; vendar je tudi toliko drugih porabljenih rud in to v taki množini, da bi se jako dobro izplačalo, ko bi se tudi ozirali na druge rudnine.

Naj le naštejemo razne tukajšnje rudnine: zlato, srebro, živo srebro, baker, železo, svinec, cink, antimon, krom. Razven tega še premog, grafit, žveplo, solitar, azbest, petrolej, rubini in demanti.

Od vseh teh rud se pa koplje samo zlato, premog in bore malo srebra. Ker je premogov rudokop itak že znana reč, naj nekoliko povem o zlatih rudokopih.

Prvi je odkril zlato v Transvaalu neki Marais l. 1854. Bilo je to takozvano alluvijalno zlato, zlato, katero se najde v majhnih ali večjih kosih v pesku rek in potokov, ki so tukaj po zimi skoro popolnoma suhi.

Takratna vlada pa je prepovedala vsako kopanje zlata iz strahú, da ne bi prišlo preveč tujcev v deželo. Našlo pa se je več in več zlata, in naposled je bila vlada l. 1868. vendar primorana preklicati omenjeno prepoved.

L. 1873. se je začelo kopanje na alluvijalno zlato v okraju Lijdenburg, in tu se je našlo v teku dveh let za dva in pol milijonov goldinarjev zlata. Privabilo je to seveda mnogo podjetnih mož v deželo, kateri so povsod po zlatu iskali, in tako se je l. 1884. našlo zlato v veliki množini v dolini De Kaap blizu portugalske meje. A to zlato se ni našlo kot alluvijalno, temveč je bilo v kamenju razdeljeno v včasih mikroskopskih množinah. Treba je bilo stop, ki so kamenje drobile, treba je bilo rovov in pravih rudokopov za pridobivanje rud. Ustano-

vililo se je v kratkem času veliko število delniških družb, izmed katerih je najbolj uspevala družba, ki je obdelovala „Sheba“-rudokop. Deleži, ki so imeli vrednost jednega funta šterlinga (12 gld.), dvignili so se na 20, 30, 50, da, celó na 90 funtov šterlingov.

Nastalo je v bližini teh rudokopov mesto Barberton, ki je v kratkem štelo 5000 prebivavcev, nastale so tam banke, hôteli in vse, česar potrebuje Evropec za dobro življenje.

A ravno tako hitro, kakor je vse to nastalo, je zopet vse propadlo, zakaj razven „Sheba“-družbe, ki ima še danes lepe dobičke, je ostalo le malo družb.

L. 1885. se je našlo zlato na takozvanem Witwatersrandu, ki je središče zlatokopa in ki je sedaj na celem svetu najbogatejši zlati rudokop. Po slabih poskusih, ki so jih naredili v okolici Barbertona, bili so tu bolj previdni in vsled tega je bil tudi uspeh jako sijajen.

To je v kratkem zgodovina zlatokopov v Transvaalu. (Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Šola v boju proti pijančevanju. (Po spisu: „Wie kann durch die Schule dem zur Unsitte gewordenen Missbrauche geistiger Getränke entgegen gewirkt werden? Preisgekrönte Studie von Victor v. Krauss.“) Z dovoljenjem društva „Oesterr. Verein gegen Trunksucht“ prosto poslovenil Fr. G. Cena 60 vin. V Pulju. Tiskala „Narodna Tiskarna“ A. Gabršček. 1898. 8°. Str. 39. — Čeprav ta knjižica ni izvirna, vendar želimo iskreno, da bi jo z vso pozornostjo sprejeli tisti, katerim je kakorkoli možno delovati zoper kugo alkoholsko. Naš pisatelj in prelagatelj se obračata v prvi vrsti do učiteljev. In prav je tako. V šoli je treba začeti, in sicer odločno, namenoma, dosledno! Saj je tudi znano, da brezvestni stariši že male otroke ne samo seznanjajo, ampak celó napajajo z žganjem. Dan na dan se čujejo tožbe, da se po nekaterih krajih čim dalje bolj širi žganjepitje. Tvarina naše knjižice je sicer majhna, a vse je krepko in temeljito, dobro urejeno, podprto z dokazi iz statistike. V prvi vrsti poučuje

delce učitelja, pa se obrača tudi do drugih organov, ki imajo opraviti s šolo. Jezik je pravilen (razven malenkostij), pisava prav lahka in umevna. Zato želimo, da bi se knjižica kar se dá razširila po Slovenskem. S.

Nove lourške šmarnice. Francoski spisal Henrik Lasserre. Z dovoljenjem pisateljevih poslovenil Janez Godec, kapelan. Ljubljana, 1899. Tiskala Katoliška Tiskarna v Ljubljani. 12°. Str. 300. Cena v pol usnju 90 kr., v usnju 1 gld., v usnju z zlato obrezo 1 gld. 20. (Po pošti 5 kr. več.) „Nove“ lourške šmarnice se imenujejo te-le zato, ker je jednake že izdal gospod Fr. Marešič. A tudi te bo pobožno občinstvo sprejelo rado, ker so po tvarini, obsegu in obliki prav pripravne za Marijino pobožnost. Prelagatelj nam je kot pisatelj „Vintgarja“ dobro znan. Torej naj utrjuje knjižica v srcih Slovencev zaupanje do blažene Device.

Pobožni otrok. Vsakdanje molitve in pesmi. J. S., katehet. V Ljubljani, 1898. Založila „Narodna šola“ v Ljubljani. Tiskala Katoliška Tiskarna. 24°. Str. 134. Cena kartoniranemu izvodu 15 kr., v platno

Delavci se morajo varovati zlasti vse nečistosti, vseh slabih mislij, umazanega govorjenja, grešnega znanja, pa tudi vse nezmernosti. Delavskega gibanja se smejo v veliki meri udeležiti tudi katoličani, saj so vse težnje delavcev puhle in prazne, če jim nista vera in nrvnost za podlago. — Ko bi se delavske razmere uredile po naukih katoliške vere, prišla bi srečna doba za delavce.

Naši bravci imajo sedaj jasno sliko o Kettelerju in njegovih nazorih. Primerjajo naj te nazore z nauki Marksa, Engelsa in Lassallea, ki so ob istem času na materialškem temelju reševali delavsko vprašanje. Ketteler se imenuje po pravici oče „krščanskega socializma“ zlasti z ozirom na delavce. Sodimo, da smo po pravici lahko ponosni na takega očeta. (Dalje.)

Črtice s potovanja v Afriko.

(Piše Egon Moše.)

(Dalje.)

Razven na omenjenih krajih so poskusili tudi na veliko drugih krajih kopati zlato, a primanjkuje železnične zveze in zato se delo ni nadaljevalo.

Ko je bila še Kalifornija dežela zlata, bilo je pač tudi posameznikom možno pridobiti si premoženja, ker vsakdo je smel kopati in je našel zlato v kosih ali v obliki drobnega peska. Tukaj, v Južni Afriki, je pa druga reč. Zlato je tako drobno v kamenju razpršeno, da posameznik ne opravi z delom ničesar, temveč za obdelovanje je treba rudokopov, strojev itd., in to zmorejo le delniške družbe.

Poglejmo, kako se zlato kamenje koplje in kako se iz njega dobiva zlato.

Zlato kamenje se razprostira vedno v popolnoma ravni črti in se navadno izgublja v večji globočini. Rudokopi kopljejo večinoma rove v globočino, ker je cela dežela bolj ravna. Ker je skalovje zelo trdo, so vsi ti rovi izkopani brez posebnih varnostnih naprav. Podpor iz lesa primanjkuje in tudi druge priprave so jako preproste. Razsvetljava je v rudokopih Witwatersrandskih navadno električna; kjer pa te ni, rabijo rudarji razne sveče. Za spravljanje rude rabijo včasih samo nekake škafe ali korce, ki visé na vrvi.

Kamenje samo kopljejo črnici; če je treba kamenje streljati, rabijo dinamit.

Največje globočine so sedaj v nekaterih rudokopih do 160 m.

Kadar pridejo rude iz globočine na svetlo, denejo jih pod stope. Stope drobé rudo na male drobne kosce in potem se starejo še v možnarjih popolnoma v pesek. Ta pesek pride na nagnjeno ploščo, ki je pokrita z živim srebrom, in tukaj se zlato z živim srebrom spoji v amalgam. Iz amalgama se potem dobiva zlato, ako se v retorti močno razgreje, ker živo srebro se izpremeni v par in zlato ostane.

To zlato pa ni popolnoma čisto, temveč ima še nekaj bakra, železa in srebra v sebi, čistina je 875 tisočin.

Opazili so, da veliko zlata še zaostaja v pesku, ki prihaja od amalgamovanja. Da se to zlato ne izgubi, so posebne priprave in v novjšem času rabijo za ta namen tudi elektriko.

Naj povem sedaj še nekaj števil, kolikor mi jih je znanih.

Jako različna je količina zlata v kamenju.

V nekaterih rudokopih je bilo komaj 100 gramov v angleški toni (1043 kilogramov), pri nekaterih sta bila skoraj dva kilograma v ti množini. Ravno tako so različne tudi dividende, katere plačujejo razne družbe. Nekatere so plačevale in še plačujejo čez sto odstotkov, druge zopet prav nič ali le malo.

Družb je sedaj v celem Transvaalu čez dvesto. Okoli dve tretjini sta samo v Wit-

watersrandu. Povprečno so vse te družbe plačevale 25 odstotkov dividende.

L. 1897. je bilo v rudokopih 9530 belih in 69.127 črnih delavcev. Oni so dobivali od 50 do 150 gld. na teden, ti pa povprečno 36 gld. na mesec.

Zlata so od l. 1884. naprej pridelali (ako je izražamo v denarni vrednosti) v okroglih številih:

L. 1884.	gld.	120.000
„ 1885.	„	72.000
„ 1886.	„	408.000
„ 1887.	„	2,028.000
„ 1888.	„	11,604.000
„ 1889.	„	17,880.000
„ 1890.	„	22,428.000
„ 1891.	„	35,088.000
„ 1892.	„	54,492.000
„ 1893.	„	65,760.000
„ 1894.	„	92,004.000
„ 1895.	„	102,828.000
„ 1896.	„	103,236.000
„ 1897.	„	139,836.000

Vidi se, da številke vedno rastejo. Največji dobiček je bil v grudnu l. 1898., znašal je namreč 19,800.000 gld. ali po teži 136.840 kilogramov.

Mislím torej, da se ni bati, da bi kmalu zmanjkalo zlata za cekine!

Transvaal meri 300.000 km² in ima poldrugi milijon prebivavcev. Od teh jih je pol milijona Kavkazov; ostali so Kafiri in Indi. (Ti-le so se izselili iz Indije.) Največji in ob jednem skoro jedini mesti sta Johannesburg in Pretoria.

V sredi Witwatersranda leži Johannesburg. To je glavno mesto za zlato, središče vsega bogastva dežele. Kakor je bilo že rečeno, še pred desetimi leti tega mesta ni bilo; danes šteje okoli 100.000 prebivavcev.

Evropec, bodi še tako razvajan, dobi lahko tu vsega, česar si poželi. Čeravno je vladni —

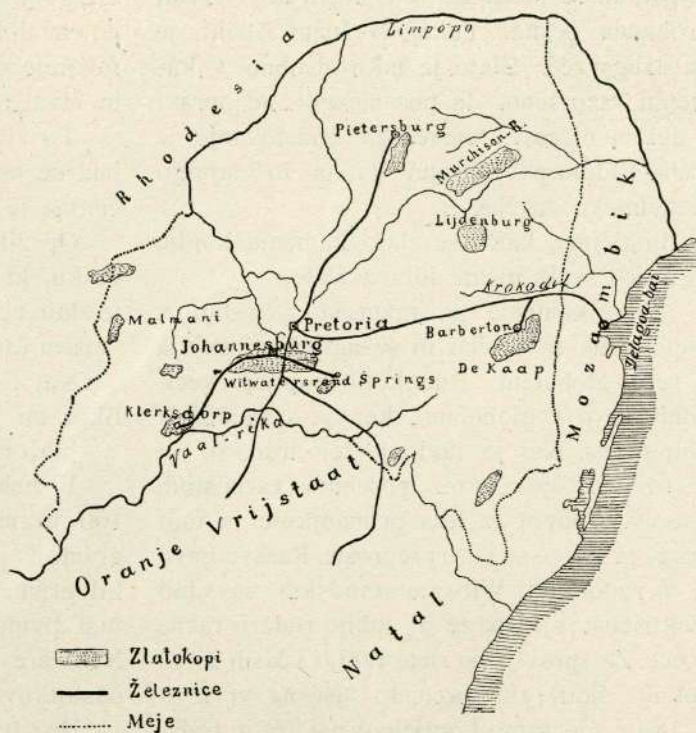
kot narodni — jezik tu holandski, vendar ga slišiš v Johannesburgu le malo. Občevalni jezik je angleški, s tem se lahko v Johannesburgu vse opravi. Poleg angleščine slišiš tu malone jezike vseh narodov, kakor so tudi prebivavci mesta iz vseh narodov sveta.

Mesto ima jako široke ceste, ki se pravokotno ali navpično stekajo druga v drugo. V sredini mesta so velike, krasne palače. Velikanska stavba v mestu je pošta, kar je pač umevno, saj potrebuje mesto s tako živahnim in ogromnim prometom velikanskega poštnega poslopja.

Tudi uradna poslopja so vkusne, velike hiše.

Pravcate palače so pa poslopja, v katerih se shranjuje in prodaje zlatnina. Pred vsem se odlikuje borza, nadalje banke, katerih je v mestu 18, in pa razna zavarovalna društva. Med temi je posebno znamenito „The Mutual“.

V mestu je 13 cerkvá. Najlepša med njimi je katoliška s kongregacijo oo. oblátov. Ti redovniki imajo tukaj lepo šolo; kdor jo dobro prebije, lahko vstopi na evropsko vseučilišče, kakor iz gimnazije.

Zemljevid transvaalske republike.

V obližju mesta so mnogi hôteli in razni drugi klubi. Prav blizu mesta je tudi lep drevored, kjer se trudni potnik lahko odpočije v hladni senci košatih dreves. Povsod

naokrog pa so krasni vrtovi z neštevilnimi vilami.

Umeva se, da ima to lepo mesto električno razsvetljava; tudi precej razširjen telefon je

Transvaal: Church Street v Pretoriji. („Cerkvena cesta.“)

na razpolago. Le-ta posreduje promet med mestom in zlatokopi.

Prav živahno je na cesti v Johannesburgu. Tramvaji, izvoščki, privatni vozniki in pa ročni vozovi črnih zamorcev posredujejo gibanje. Med temi hitijo premnogi kolesarji in mnogi jezdecji sem in tje. — Razven teh se pomika po cesti težki tovorni voz, v katerega je upreženih osem do dvanajst oslov. Kaj čudna je velika „potujoča hiša“ Burov, to je velik voz, katerega vleče navadno 20 volov.

Vozeči se dve in pol ure po železnici, dospemo v Pretorijo. Če nam ugaja Johannesburg radi veličastva in krasote, ugaja nam Pretorija radi nežnosti in prijetnosti.

V tem mestu je sedež vlade; prav za prav je Pretorija glavno mesto dežele. Danes šteje mesto okoli 30.000 prebivavcev, od teh je 10.000 Evropevc.

Mesto ima lepo lego ter je od vseh strani obdano s holmi. Razteza se precej daleč na okoli, tako da daje pač dovolj prostora za petkratno število svojih prebivavcev.

Kakor Johannesburg ima tudi Pretorija široke, pravokotno se križajoče ceste. V sredi mesta je prostor za cerkve; v sredi med njimi je reformirana cerkev. V obližju se nahajajo najiminitnejša poslopja, kakor: vladna hiša s parlamentno dvorano; nasproti tej pa stoji justična palača, katera še ni popolnoma dozidana; dalje so mnoge banke in

poštni urad. Od tod držé na vse strani mnoge ceste, ob katerih se nahajajo povsod lepe hiše. Da prehodiš jedno tako ulico, ne potrebuješ več nego pet minut, potem se cesta križa z drugo in v lepem četverkotniku

stojé na obeh straneh vrti, v katerih so čedne pritlične hiše, obkrožene okrog in okrog z hladnicami. Lep razgled in sladek počitek uživaš, če se na večer vsedeš v tako hladnico. — V mestu ne prebiva nihče, ondi so

Transvaal: „The banks corner“ v Pretoriji. („Bančni vogál“.)

le prodajalne; vsakdo stanuje rajši zunaj mesta. — V Pretoriji ni sicer tako živahnega prometa kakor v Johannesburgu; vsekako pa ima več živahnega obrta kakor evropska

mesta z enakim številom prebivavcev. Tudi tu se nahaja katoliška cerkev s šolo; ker je cerkev precej majhna, zato namerjajo zidati še jedno večjo.

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Maticе Slovenske“ za l. 1898.

Dr. K. Glaser: *Zgodovina slovenskega slovstva*. IV. Zvezek. Stritarjeva doba od 1870. do 1895. l. — 8°. Str. 151. — V letošnjem zvezku se nahajajo podobne vrline in slabosti kakor v prejšnjih

našega dela. Vendar moramo priznati, da je letošnji zvezek mnogo pregledneje in popolneje urejen, nego so bili prejšnji. Opazke je dodal pisatelj pod črto in ne na koncu knjige, pa tudi sicer je marsikaj izboljšal. Ni pa vsa tvarina primerno razdeljena in pisatelji se nam ne zdé vselej srečno razvrščeni. V knjigi je mnogo zanimivih, tudi dragocenih podatkov,